

Roman Dąbrowski
Poznań

**MATERIAŁY MARII ALEKSANDRY SMOCZKIEWICZOWEJ
(1910–2006)
(P.III–126)**

Maria Aleksandra Smockiewicz urodziła się 20 stycznia 1910 r. w Mosinie koło Poznania jako córka Edmunda Ewert Krzemieniewskiego z zawodu aptekarza i Martyny z domu Pospieszalskiej. Wkrótce po urodzeniu córki rodzina przeniosła się do Berlina, a po odzyskaniu przez Polskę niepodległości osiedliła się w 1919 r. w Poznaniu.

Naukę rozpoczęła w Berlinie, a potem kontynuowała w Poznaniu. Maturę uzyskała w 1928 r. w Państwowym Liceum i Gimnazjum Żeńskim im. Generałowej Zamoyskiej. W latach 1928–1933 studiowała chemię w Uniwersytecie Poznańskim (UP) uzyskując w 1933 r. tytuł magistra filozofii na podstawie pracy *Badania nad warunkami powstawania izochinidyny* wykonanej pod kierunkiem prof. dr Jerzego Suszki. W 1936 r. ukończyła też Państwowe Konserwatorium Muzyczne w Poznaniu w klasie fortepianu.

W latach 1934–1937 pracowała w Katedrze Chemii Farmaceutycznej UP pod kierunkiem prof. K. Hrynakowskiego jako asystentka.

W czasie II wojny światowej pracowała w charakterze laborantki w Zakładzie Fizjologii Roślin (Gauversuchsanstalt für Pflanzenphysiologie) Uniwersytetu Rzeszy w Poznaniu.

Po wojnie kontynuowała pracę w Zakładzie Chemii Nieorganicznej i Analitycznej Wydziału Farmaceutycznego UP kolejno jako asystent, starszy asystent i adiunkt. W 1947 r. uzyskała na tej uczelni stopień naukowy doktora, po obronie pracy z zakresu chemii nieorganicznej pt. *Minerały miedzi jako katalizatory* opracowanej pod kierunkiem prof. Alfonsa Krause (w listopadzie 1999 r. na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza nastąpiło odnowienie doktoratu). Od 1952 r. pracowała jako kierownik Pracowni Biochemicznej w Instytucie Balneoklimatycznym w Poznaniu (do 1960 r.). Po roku 1950, w ramach zmian w systemie organizacyjnym szkolnictwa wyższego z Uniwersytetu Poznańskiego wyodrębniła się samodzielna odtąd uczelnia Akademia Medyczna (AM), do której otrzymała służbowy przydział pracy. Pracowała w Katedrze Chemii Nieorganicznej i Analitycznej na Wydziale Farmaceutycznym AM.

W 1952 r. został wszczęty przewód habilitacyjny Marii A. Smockiewiczowej na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej w Poznaniu na podstawie pracy *Chromatograficzne rozdzielanie witamin z grupy B*.

W kwietniu 1955 r. otrzymała nominację na docenta.

W lutym 1963 r. decyzją z Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, zostaje służbowo przeniesiona do ówczesnej Wyższej Szkoły Ekonomicznej (WSE) w Poznaniu, obejmując kierownictwo Katedry Chemii Ogólnej i Analitycznej na Wydziale Handlowo-Towaroznawczym. W latach 1966–1969 była prodziekanem Wydziału Handlowo-

Towaroznawczego WSE. W latach 1969–1980 profesorem Instytutu Towaroznawstwa. Na wniosek władz tej uczelni w grudniu 1964 r. doc. Maria A. Smockiewiczowa uzyskała tytuł profesora nadzwyczajnego, a w lutym 1972 r. profesora zwyczajnego. Współpracowała z instytutami resortowymi oraz z przemysłem farmaceutycznym – brała udział w licznych zjazdach naukowych krajowych i zagranicznych. Na emeryturę przeszła w 1980 r., ale do końca życia pracowała naukowo.

Uczestniczyła w pracach Komisji Nauk Chemicznych PAN w Poznaniu (członek prezydium) w latach 1978–1989 oraz w pracach Komisji Chromatograficznej PAN w Warszawie.

Zainteresowania naukowe Marii A. Smockiewicz dotyczyły przede wszystkim analityki chemicznej i biochemicznej. Zajmowała się także opracowaniem nowych metod oznaczania i izolacji pierwiastków śladowych i ciał czarnych w materiale biologicznym roślinnym i zwierzęcym; syntezą nowych pochodnych steroidowych i trójterpenowych. Jest autorką i współautorką 230 publikacji w tym 9 książek i skryptów. M. in. *Analiza chemiczna hormonów sterydowych* (1961), *Metody chromatograficzne w badaniu leków* (1965), *Metody chromatograficzne w badaniu witamin* (1965), z J. Opieńską-Blauth, *Vademecum chromatograficzne* (1968), pod red. M. Szmytówny, *Balneochemia* (1970). Była promotorem ok. 190 prac magisterskich, 9 doktoratów 3 habilitacji.

Maria Aleksandra Smockiewiczowa jest także autorką opracowania *Cmentarz zasłużonych na Wzgórzu św. Wojciecha w Poznaniu* (1982). Pisała też artykuły wspomnieniowe dotyczące historii jej rodziny i rodziny męża, a także związane z życiem codziennym Wielkopolski i Poznania.

Była m. in. członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (członek od 1955 r., w Komisji Matematyczno-Przyrodniczej od 1957 r., członek Wydziału Lekarskiego od 1959 r., Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego od 1962 r., sekretarz Komisji Farmaceutycznej w latach 1956–1963, przewodnicząca Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego i członek Zarządu PTPN 1976–1991, członek honorowy od 1993 r.), Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, Polskiego Towarzystwa Biochemicznego i Endokrynologicznego.

Została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1959), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1973), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1982). Była laureatem Nagrody Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego II stopnia (1966) oraz Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia (1975).

W 1936 r. wyszła za mąż za adwokata Mariana Smockiewicza i zamieszkali w Bydgoszczy. Małżeństwo miało jednego syna Mariana.

Zmarła 20 marca 2006 r. w Poznaniu. Została pochowana na Cmentarzu Komunalnym nr 2 na Junikowie (pole 8, kwatera 6 – grób rodzinny).

Materiały Marii Aleksandry Smockiewiczowej zostały przekazane w darze od autorki spuścizny w latach 2001–2002 i 2003 (nr księgi nabytków „B” 209, 228, 232), oraz od syna Mariana Smockiewicza w 2014 r. (nr księgi nabytków „B” 367). Porządkowaniem materiałów zajmował się Roman Dąbrowski. Prace zostały ukończone w 2014 r. Rozmiar zespołu wynosi 0,09 mb. Spuścizna zawiera materiały z lat 1931–2006. Została podzielona na 3 zasadnicze grupy zgodnie z metodami porządkowania przyjętymi w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie.

W grupie I liczącej 3 jednostki archiwalne znajdują się nieliczne materiały twórczości naukowej i działalności organizacyjnej z lat 1947–1995. Archiwalia zostały uporządkowane chronologicznie i rzeczowo. W grupie II składającej się z 10 jednostek archiwalnych znajdują się materiały biograficzne oraz rodzinne z lat 1931–2006. Grupa III, materiały osób obcych i załącznik z lat 1967–2001, składa się z 2 jednostek zawierających maszynopis dot. Haliny Cimino oraz artykuły autorki spuścizny zamieszczone w „Kronice Miasta Poznania” i „Kronice Wielkopolski”.

W PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu spuściznie nadano sygnaturę P.III–126. Inwentarz liczy 15 jednostek archiwalnych. Dołączono do niego 1 aneks.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Marii Aleksandry Smockiewiczowej, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu, P.III–126, j. a. 4, 5.
2. *Kto jest kim w Polsce*, 1984, *Informator Biograficzny*. Edycja I, Warszawa, s. 888.
3. *Kto jest kim w Poznaniu*, Poznań 1997, s. 573.
4. *Złota Księga nauki polskiej*, 1999, s. 304–305.
5. *O pani profesor Marii Smockiewiczowej Laudacja dziekana chemii prof. Henryka Koroniaka*, „Życie Uniwersyteckie UAM”, nr 11 (9), R. 2000, s. 10–13.
6. *Maria Aleksandra Smockiewiczowa*, [w:] Anita Magowska, *Poznańskie studia farmaceutyczne 1919–2002*, s. 72.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej, działalności organizacyjnej	1–3
II. Materiały biograficzne, rodzinne	4–13
III. Materiały osób obcych, załącznik	14–15
Aneks	1

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ, DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNEJ

1. *Minerały miedzi jako katalizatory*
Rozprawa doktorska
1947, masz., sz., k. 83+3 nlb.
2. *Prof. Konstanty Hrynakowski (1878–1938), zasłużony organizator farmacji w Poznaniu – w moich wspomnieniach*
Prof. Aleksander Lempka – w moich wspomnieniach
Artykuły z poprawkami autorskimi 1989, 1995, masz., kkp., l., k. 33
Druk., [w:] „Kronika Miasta Poznania”, 1992, nr 1–2, s. 164–170, tamże, 1995, nr 2, s. 255–261
3. *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk*
Notatki Komisji farmaceutycznej PTPN
1962, rkp., masz., l., k. 15

II. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE, RODZINNE

4. Dokumenty osobiste
Życiorys, zestawienie bibliografii prac własnych
1991, 1999, kkp., l., k. 29
5. Dokumenty dotyczące pracy i działalności naukowej
Nominacje, powołania, dokumenty osobiste, nekrologi, korespondencja,
fotografie ze studentami, współpracownikami
1931–2006, rkp., masz., kkp., druk., l., k. 20, fot.9
6. Odnowienie doktoratu
Wspomnienia z lat, które minęły
2000, kkp., l., k. 7, fot.1
7. Ewertowie
Wspomnienia o rodzinie ojca
2000, masz., kkp., l., k. 47
8. Nasze rodzinne dzieciństwo w Berlinie Apteka w Mosinie
Teksty 2000–2001, masz., kkp., l., k. 22
9. W rodzinnym gnieździe na Łazarzu (lata 1919–1939)
Teksty
2001, masz., kkp., l., k.14+17 rys. i fot.
10. *Kaja i nasze wspólne losy Witold (napisane po jego śmierci 06.09.1990 dla jego córki Zosi Ewert-Johns w Kanadzie)*
Było ich czterech w naszej rodzinie
Wspomnienia o rodzeństwie
1993–2003, masz., kkp., l. i sz., k.87
11. Martyna z Pospieszalskich Ewert Krzemieniewska.
Dom rodzinny naszej mamy
Tekst
2000, masz., kkp., l., k.29
12. Smockiewiczowie
Tekst o rodzinie męża, zdjęcia, tablice genealogiczne, dokumenty, korespondencja
2002, masz., kkp., sz., k.73
13. Smockiewiczowie
Biogramy: Władysława, Stanisława, Heleny, Mariana, Piotra, pisma Instytutu Pamięci Narodowej dotyczące męża Mariana Smockiewicza i organizacji „Ojczyzna”
1999, masz., kkp., j. niem., pol., l., k.23

III. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH, ZAŁĄCZNIK

14. Wacław Szulc, *Jeszcze o agencie gestapo Halinie Cimino*
1967, kkp., l., k. 4
Druk: „Żołnierz Wolności” 1967, Nr 259
15. Maria A. Smockiewicz
Prace drukowane
1992–2001, kkp., druk., l. i sz., k. 68, zob. aneks 1

ANEKS 1

J. 15. Maria A. Smoczkiwicz

1. *Torf jako lek (w pięciolecie śmierci prof. Marii Szmytówny 1903–1986)*, [w:] „Farmacja Polska”, R.1992, nr 4, s. 261–268
2. *Profesor Franciszek Adamanis (1900–1962) – zasłużony organizator powojennej farmacji w Poznaniu – w moich wspomnieniach*, [w:] „Kronika Miasta Poznania”, R.1992, nr 3–4, s. 319–325
3. *Państwowe Liceum i Gimnazjum Żeńskie im. Gen. Zamoyskiej*, [w:] „Kronika Miasta Poznania”, R. 1994, nr 1–2, s. 380–392
4. *Wspomnienia o korporacjach akademickich* [w:] „Kronika Miasta Poznania” , R. 1994, nr 3/4, s. 491–505
5. *Państwowe Konserwatorium Muzyczne w Poznaniu w moich wspomnieniach* , [w:] „Kronika Miasta Poznania”, R. 1995, nr 4, s. 389–403
6. *Polsko-niemieckie losy rodziny z pogranicza nadnoteckiego*, [w:] „Kronika Wielkopolski”, 2001, nr 4 (100), s. 93–108
7. *Profesor dr hab. Maria Szmytówna 1903–1986*, [w:] „Balneologia Polska”, R. 1995, t. 37, z.1, s.111–116